

РЕЦЕНЗИЯ

от професор, доктор на науките **ВАНЯ ИВАНОВА ЗИДАРОВА**

Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“

на материалите, представени за участие в конкурс

за заемане на академичната длъжност „професор“

в Софийски университет „Св. Климент Охридски“

област на висше образование 2. Хуманитарни науки

професионално направление 2.1. Филология

(Български език – Лексикология)

Със заповед на Ректора на СУ „Св. Климент Охридски“ РД 38-201 от 26.04. 2023 г. съм определена за член на научното жури в конкурс за заемане на академичната длъжност „професор“. Конкурсът е обявен в Държавен вестник, бр. 24 от 17.03. 2023 г. Единствен кандидат за участие в конкурса е доцент д-р Надежда Михайлова-Сталянова.

Кратки биографични данни. Надежда Сталянова е родена в гр. София. Завършва висше образование в СУ „Св. Климент Охридски“ с първа специалност Славянска филология (Полска филология) и втора специалност Английски език и литература. През 2000 г. постъпва на работа в Софийския университет, като от 2000 до 2014 г. заема академичната длъжност „асистент“, а от 2014 до момента е на длъжност „доцент“ в Катедрата „Български език“ във Факултета по славянски филологии. Притежава Сертификат на Университета в Кеймбридж за преподавател по английски език. В продължение на четири години е директор на Центъра за анализ на политическата и журналистическата реч (2016-2019). Кандидатката владее отлично полски и английски език. Била е на две специализации съответно в Хуманитарно техническата академия в Белско-Бяла, Полша (2005) и в Масариковия университет, Бърно, Чехия (2023).

Общо представяне на получените материали. Представеният от доцент Сталянова комплект материали в дигитална форма включва следните документи: автобиография, диплома за завършено висше образование, диплома за придобиване на образователна и научна степен „доктор“, удостоверение за присъждане на академичната длъжност „доцент“, удостоверение за заеманите до момента академични длъжности,

удостоверение за участие и ръководство на научни проекти, списък на публикациите, справка за изпълнението на минималните национални изисквания, списък на забелязаните цитирания, справка за оригиналните научни приноси, информация за съставителска и редакторска дейност, научно ръководство на студенти и докторанти, резюмета на публикациите, с които участва в конкурса, копие от ДВ, бр. 24, 17 март 2023 г., декларация, че научните трудове и цитиранията, с които участва в настоящия конкурс, не са използвани по-рано за придобиване на образователната и научна степен „доктор“, за придобиване на научната степен „доктор на науките“ и за заемане на академичната длъжност „доцент“

В конкурса за заемане на академична длъжност „професор“ доц. д-р Сталянова участва с 37 публикации. Те включват 2 монографии (едната в съавторство), 9 статии, публикувани в научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация (Web of science и Scopus), 16 статии и доклади, публикувани в нереперирани списания с научно рецензиране или публикувани в редактирани колективни томове, 3 речника, 7 университетски учебни помагала. Научните публикации на кандидатката отговарят на минималните национални изисквания и позволяват участието ѝ в обявения конкурс.

Учебно-педагогическа и обществена дейност. Доц. Сталянова има разнообразна педагогическа дейност във Факултета по славянски филологии. Тази дейност включва лекционни курсове в бакалавърската програма по *Лексикология на българския език, Фонетика на българския език, Публична реч, комуникация и манипулация* (специалност българска филология и славянски филологии). Чете лекции и в две магистърски програми: *Политическа и журналистическа реч* (МП „Лингвистика“) и *Преподаване на български език като чужд – възможности и предизвикателства* (МП „Трансгранична българистика“). Доц. Сталянова е главен редактор на списание „Българска реч“, издание на Факултета по славянски филологии.

Научна и научно-приложна дейност. Научните интереси на доц. Сталянова са предимно в сферата на лексикологията, речевата комуникация и преподаването на българския език като чужд. Научната ѝ продукция е разнообразна и обхваща различни научни жанрове – монографии, статии, доклади на научни форуми, речници, учебни помагала. Тъй като не са представени целите текстове на изследванията, коментарите ми се базират на приложените от кандидатката резюмета на материалите.

1. Монографии. Доц. Сталянова участва в конкурса с две монографии: „*The Power of Public Speech*“ (2017, в съавторство с Елена Крейчова) и „*Речта в съв-*

ременното българско общество“ (2020). Те са свързани с публичната реч и нейната роля в общественото пространство. Тематиката е изключително актуална, поради протичащите в българския език и в речевата практика процеси през последните десетилетия. Изхождайки от езиковата система, по-конкретно лексикалната система, авторката концентрира вниманието си върху речевата практика в различни сфери на обществото – основно журналистика и политика. Книгата „Речта в съвременното българско общество“ (2020), която приемам за своеобразен хабилитационен труд, е посветена на динамичните процеси в съвременната лексикална практика, отразени в публичното говорене, политическата реч и медиите. Изследването се състои от пет глави, всяка от които има собствена тематика – езикова агресия в обществото, неологизация в публичната реч, връзката общество – реч, специфика на политическата реч, фразеология и идиоматика с оглед на публичната реч. С това свое изследване авторката окончателно заявява трайния си интерес към публичната комуникация от лингвистична и социална гледна точка. Монографията представя успешно корелацията между езика и общественото развитие, разглеждайки темата за езиковата агресия в обществото. Изследването има в голяма степен и интердисциплинарен характер, тъй като анализира лингвистичните факти в светлината на психологията, педагогиката, социолингвистиката и народопсихологията.

Тази монография е специфично продължение на предходното изследване, което доц. Сталянова осъществява в съавторство с доц. Елена Крейчова – „The Power of Public Speech“ (2017), в която се набелязват проблеми и тенденции в развитието на публичната реч. И в тази монография вниманието е насочено основно към вербалната агресия и начините за нейното реализиране. В самостоятелни глави са разгледани връзката публичен език – медии – морал, както и спецификата на виртуалното общуване. Обърнато е сериозно внимание на изискванията, които политическата коректност предявява спрямо публичното общуване.

2. Статии. За конкурса, в който участва, доц. Сталянова представя 25 публикувани статии, 9 от които в реферирани научни издания. 12 от публикациите са в съавторство, 6 от тях са на английски език. Тематичните кръгове, които можем да обособим, са няколко:

✓ публично говорене и вербална агресия в съвременното общество (№ 2.5., 2.8., 2.9., 3.1., 3.10., 3.11., 3.12.). Интересът на доц. Сталянова към публичното говорене, заявен в монографиите, се отразява и в публикуваните статии, като вниманието е насочено основно към въпроси като политическа реч, общуване във виртуалното прос-

транство, речеви стратегии и политическа коректност в речта, прояви на речева агресия в различни по тип контексти, устно общуване в младежка среда. Наблюденията на авторката са актуални, прецизни и значими за съвременното общество.

✓ лексикална система (динамика в лексикалната система, фразеология, неология и лексикография) (№ 2.8., 2.3., 3.2., 3.3., 3.14., 3.5., 3.6., 3.7., 3.8., 3.9.). Погледът към лексикалната система е многоаспектен и третира различни процеси и явления в съвременната българска лексика. Фразеологизмите са разгледани предимно в контекста на тяхното функциониране в публичната реч и употреба в езика на медиите. Проследени са и различни процеси на неологизация в езика, свързани с конкретни лексеми.

✓ обучение по български език като чужд (№ 2.2., 3.4., 3.13., 3.15., 3.16.). Особено значими намирам публикациите на кандидатката, свързани с преподаването на българския език като чужд в родствена езикова среда, тъй като те имат не само практическа стойност за усвояването на българския език като чужд, но и подпомагат дидактичния процес, разкриват различни аспекти на междуезиково влияние.

✓ други (№ 2.1., 2.4., 2.6., 2.7). С общокултурна значимост са статиите, свързани с конкретни езикови и културноисторически факти – създаване и поддържане на филологическо списание (сп. „Родна реч“), сравнение на публикационната етика в сайтовете на Софийския и Варшавския университет, конституирането на сърбохърватския език и причините за отхвърлянето му като глосимоним, представяне и анализ на архива на Иван Милев.

3. Речници. Кандидатката представя два лексикографски труда с несъмнена практическа приложимост и стойност. На първо място бих посочила двутомния триезичен терминологичен речник - *„Речник на лингвистичните термини за студенти слависти“*. Той представлява първо по рода си издание в научната славистична литература. Написани в съавторство, двата тома те са ориентирани, както сочи заглавието, на първо място към студенти слависти, но могат да бъдат полезни на всеки, който работи в сферата на славистката. Целта на речника е да улесни студентите в овладяването на лингвистичната терминология в три славянски езика, както и да разшири оперативния терминологичен апарат. Вторият речник е тематичен по структура - *„Кратък тематичен речник на българския, чешкия, полския и украинския език“*. Това е четириезичен речник, подпомагащ усвояването на лексиката в тези езици, като тематичният подбор е напълно уместен, тъй като позволява лексиката да се усвои в нейната системност.

4. Учебни помагала. Доц. Сталянова е автор на седем учебни помагала (всички в съавторство), пет от които са издадени в чужбина. Те продължават линията

на подпомагане на учебния процес при изучаване на българския език като чужд. Помогалата са в две основни насоки: упражнения за усвояване на лексиката и фразеологията и упражнения за овладяване на преводаческата практика. Те определено запълват някои празноти в учебно-помощната литература. Макар че са насочени предимно към студентска аудитория, тези помагала могат да бъдат полезни и на преподавателите, както и практикуващи преводачи.

Научни и научно-приложни приноси. Научноизследователските приноси на доц. Сталянова са свързани основно с изучаването на публичната реч. В публикациите на авторката е направен обоснован езиковедски анализ на връзката език-личност-общество, разгледани са както теоретични, така и практически аспекти на тази взаимна обусловеност. Компетентно са представени фундаментални за съвременното общество явления като вербалната агресия, свободата на словото, употребата на езика с манипулативна функция. Научно-приложните приноси на доц. Сталянова се изразяват в изготвянето на учебни и лексикографски помагала, които са в помощ както на студентите слависти, така и на преподавателите в тяхната дидактическа практика. Осигурен е свободен интернет достъп до тези издания, чрез което те стигат до максимално широка аудитория.

Доц. Сталянова е била ръководител на 10 научни проекта. В тематично отношение пет от тях засягат изготвянето на учебни помагала (виж т. 4.), останалите са свързани с редактиране на научно периодично издание, с проблеми на езиковата култура и езиковото поведение в публичното пространство, политическата и журналистическата реч. Сред тях бих изтъкнала като обществено значими проектите, свързани с езиковите стратегии и езиковата агресия.

Макар че не са включени в материалите за конкурса, бих искала да отбележа и две други изследвания на доц. Сталянова, свързани с интереса ѝ към публичната реч – „Езикови портрети на български политици и журналисти“ (2012, 2014 г., в съавторство с Вл. Миланов). Те представят лингвистичен образ на редица публични личности и насочват вниманието на обществото към речевото поведение в публичното пространство.

Доц. Сталянова е автор и на множество научно-популярни текстове, които в достъпен за широката общественост вид привличат вниманието към актуални за времето речеви явления и употреби. Компетентността на доц. Сталянова по отношение на протичащите в съвременното общество езикови процеси я прави търсен и желан събеседник в медиите.

Цитирания. Коректно приложени са цитиранията и отзивите, които изследванията и приложните трудове на доц. Сталянова получават от страна на академичната колегия. В списъка със забелязани цитирания са включени и отзиви или цитирания, отнасящи се до предходни етапи от научната ѝ кариера. За периода от 2014 г. до сега са посочени над трийсет цитирания, което свидетелства за признанието ѝ като изследовател и популярността на нейните изследвания. Броят на цитиранията многократно надхвърля изискваните от НАЦИД количествени показатели.

Цялостната научна и приложна продукция на доц. Сталянова, с която кандидатката участва в конкурса за професор, създава впечатление за един продуктивен, но и прецизен изследовател на езика, притежаващ научна любознателност, професионална компетентност и траен интерес към лингвистичната проблематика. Впечатляващо е разнообразието от форми и жанрове, в които се реализират изследванията на авторката.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Документите и материалите, представени от доц. д-р Надежда Михайлова-Сталянова отговарят на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ). Кандидатката в конкурса е представила достатъчен брой научни трудове, публикувани след защитата на ОНС „доктор“ и хабилитацията за заемане на длъжност „доцент“. В публикациите (научни и научно-приложни) има оригинални приноси, част от тях са публикувани в реферирани издания и са получили отзвук в академичната общност у нас и в чужбина. Значителна част от изследванията на доц. д-р Сталянова имат освен теоретична тежест и приложен характер, свързан с обучението по български и чужд език. Научната и преподавателската квалификация на кандидатката е несъмнена.

След запознаване с представените в конкурса материали и научни трудове, анализ на тяхната значимост и съдържащи се в тях научни, научно-приложни и приложни приноси, убедено давам своята **положителна** оценка и препоръчвам на Научното жури да предложи доц. д-р Надежда Сталянова за заемане на академичната длъжност „професор“ по област на висше образование област на висше образование 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.1. Филология (Български език, Лексикология).

5. 07. 2023 г.

Рецензент:

(подпись)

Проф. дфн Ваня Зидарова

(ак. дл., н. ст., име, фамилия)